

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת ויקהל

צִדְקַת מִשְׁפַּח לְמִנְחָה – וַיִּקְהַל

וַיִּקְהַל מִשְׁפַּח אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – למה הפעם נדרש "הקהל"?

פרשתנו פותחת בפסוק **"וַיִּקְהַל מִשְׁפַּח אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..."**. השימוש בלשון **"וַיִּקְהַל"**, כשהוא מיוחס למשה רבינו, הוא חריג מאוד וייחודי לפרשתנו; עד שהדבר מובא בהבלטה במדרש, "מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה **וַיִּקְהַל** אלא זאת בלבד". ייחודיות זו מתחזקת לאור העובדה, שהשם שניתן לפרשה הוא **"וַיִּקְהַל"**. על דרך פנימיות, שם בכלל, ושמה של פרשה בפרט, אמור ללמד על מהותה, לכן ברור שיש בפעולה זו של **"וַיִּקְהַל"** משהו מיוחד. האזכור של פעולת ה"הקהלה" בפרשתנו בלבד, תמוה לכאורה, וכי רק במקרה זה כינס משה רבינו את כל ישראל, כדי להעביר להם את מצוותיו של הקב"ה? יש מקום איפוא לשאול, מה טיבה/ייחודה של פעולת **"וַיִּקְהַל"** דן, ומדוע היא נדרשת דווקא כאן?

כדי להשיב על השאלות, עלינו לרדת תחילה לשורש הפעולה **וַיִּקְהַל** – ק.ה.ל, מלשון קהל, ציבור של אנשים. אם נחפש אחר המופע הראשון של שורש זה בתורה, נגלה אתו בברכתו של יצחק ליעקב, כאשר הוא שולח אותו פדנה-ארם, לשאת לו אשה, **"וְאֵל-שֵׁי-דֵי יַבְרָד אֵתְךָ וַיַּבְרָד וַיִּבְרָד וְהִיִּיתָ לְקַהֵל עַמִּים"**. קיים כלל בלשני-קבלי הרמוז בכתוב **"על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר"**, דהיינו, ברור ששלוש אותיות השורש של המילה (**דָּבָר**) קובעות את משמעותה, אך למעשה די בשתיים מהן כדי לקבוע את המשמעות הכללית (מכנה משותף), ואילו האות השלישית מעדנת ומצביעה על סיווג משני, בתוך הזרם הכללי. המילה **קהל** מסתיימת באותיות **ה'ל'** ולכן, אפשר שנגלה קירבה למילה אחות, בעלת אותה סיומת – **אהל**. כלומר, שבשורשו הרחוני של **הקהל** טמונה הברכה שבחיבורם של פרטים שונים בתוך מסגרת משותפת, תחת יריעת **אהל** אחת. בברכה שניתנה ליעקב, הכוונה במילה **"עַמִּים"** היא ל**שְׁבֵטִים**, שלכל אחד מהם מסגרת והנהגה פרטית משלו, אך עדיין כל אחד מהם, רואה את עצמו כחלק מישות גדולה יותר, מעם ישראל. אבל, המילה **קהל'** אינה מבטאת בהכרח את החיבור הטוב וניתן להציג באמצעותה גם חבירה על דרך השלילה, כפי שאנו מוצאים בדבריו של דוד המלך, **"שְׁנֵאתִי קַהֵל מְרַעִים וְעַם רְשָׁעִים לֹא אֶשֶׁב"**.

אך אותנו מעניינת יותר הפעולה **"וַיִּקְהַל"**, הנגזרת משורש זה. ומעניין לגלות כי המילה **"וַיִּקְהַל"**, היא בעצם המופע השני בתורה, של פעולה הנגזרת משורש **ק.ה.ל**. אם נחפש אחר המופע הראשון, נגלה שמדובר במילה **"וַיִּקְהַל"**, המופיעה בפרשה הקודמת (כי תשא), מילה הבנויה מאותן האותיות ובאותו סדר של הופעה (אך בהטיה בבניין נפעל במקום הפעיל). כשם שברור לנו שכאן בפרשתנו פועל משה רבינו מצד הקדושה, לבניין המשכן על פי רצון ה', כך ברור לנו שבפרשה הקודמת, בסיפורו של חטא העגל, מדובר בעשייה מהצד ההפוך לקדושה, **"וַיִּרְא ה'עַם כִּי בָשַׁשׁ מִשְׁפַּח לְרִדְתָּ מִן הַהָר וַיִּקְהַל ה'עַם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ"**. פעולת ה"וַיִּקְהַל" של משה מובילה לבניין המשכן, שאמור לחבר את עם ישראל עם הקב"ה, ואילו הפעולה **"וַיִּקְהַל ה'עַם עַל אֶהֱרֹן"**, כמו הולידה את העגל וגרמה ל"נתק זמני" כביכול, בין הקב"ה ובין עם ישראל.

משני המקרים הנ"ל, יכולים אנו לראות שכוחן של הפעולות הנגזרות משורש זה הוא גדול, אם לצד הקדושה ואם לצד ההפוך חלילה. ומסביר האר"י הקדוש, שלפעולת **"וַיִּקְהַל"** שבפרשתנו חשיבות גדולה מאוד, כי כל מטרתה היא תיקונו של חטא העגל, שהורתו ולידתו בפעולת **"וַיִּקְהַל ה'עַם עַל אֶהֱרֹן"**. לפי פנימיות, כאשר אנו רוצים להצליח בתיקון של מה שקלקלנו, חשוב מאוד שפעולת התיקון תהיה בדומה לפעולה שגרמה ללקלקל. ומכיוון שכוחו של חטא העגל התעצם בשל **ההיקהלות** של העם, שהביאה לעשייתו, לכן, כדי לבטלו משורשו, נדרשת **הקהלה** על דרך הקדושה, לבניית המשכן, שהוא בעצם האמצעי ל**תקון**. ניתן למצוא רמזים נוספים לפעולת התיקון הכרוכה ב"וַיִּקְהַל". משה מקהיל **"אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**, בעוד ש"ה'עַם" הוא זה שנקהל **עַל** אהרון. לדברי חז"ל, בכל מקום בתורה, שבו מופיע הכינוי **"ה'עַם"**, הכוונה היא ל-**'עַרְב רב'**, למצרים ש"הצטרפו" לעם ישראל וגרמו לו צרות רבות, כמאמר חז"ל **"קשים גרים לישראל כספחת"**. התיקון לכך בפרשתנו, הוא בהוצאתם של **ה'עַרְב רב'** ממסגרת הפעילות להקמת המשכן. משה חוזר על ציווי **"מתוקן"**, באשר לתרומה להקמת המשכן. אם בפרשת תרומה נאמר **"מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי"**, הרי שכאן, מעגל התורמים כבר מצטמצם, **"קָחוּ מֵאֲתֵכֶם תְּרוּמָה לָהּ"**, **מִכֶּסֶם דּוּקָא**, מ"עדת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"** בלבד, למעט **ה'עַרְב רב'**, שאינם בגדר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. ניתן למצוא ל"תיקון בדומה" גם רמז מספרי. במקום **'עַרְב רב' (474=)** בגימטריא, יש לקחת את **"עֲדַת (474=)** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

כדי להמחיש את כוחו בפוטנציה של **קהל**, מכיר שמעמד הר סיני, ציון הדרך החשוב ביותר בהיסטוריה של עם ישראל, נקרא שלוש פעמים בפי משה רבינו, **"יום ה'קהל"**. לפי הזוהר הקדוש, תנאי הכרחי ומוקדם למתן תורה, היה התייצבותם של **כָּל** בני ישראל בתחתית ההר, ללא נפקדים, מעמד של **הקהל**. מהו **קהל**? מהו סוד כוחו? וכיצד באים הדברים, ובעיקר החלופות הקיצוניות של השפעתו, לידי ביטוי באותיות השורש שלו? לשם כך נתבונן באותיות המרכיבות את השורש, ונסה לזהות בהן את החלופות השונות להתהוותו של **קהל** ולהשפעתו. אך כדי שנוכל לעמוד על מהות הדברים, נציג את האותיות בצורת הכתב האשורי דוקא, **ק.ה.ל**, הכתב בו ניתנה התורה ובו נכתבים גם ספרי תורה, תפילין ומזוזות.

בבחר בזוית הראיה המציגה לפי סדר האותיות, מהלך של עלייה, מלמטה כלפי מעלה. האות הראשונה בשורש היא **ק**, המזכירה לנו בצורתה **קוף** היושב כפוף ע"ג ענף, כשזנבו משתלשל כלפי מטה. לא לחינם בנוי ה'שק"ר' על האות **ק** הניצבת במרכזו. בין המאפיינים השכיחים להתנהגותו של **קהל**, כפי שניתן לראות באירועי בידור שונים, ניתן לציין את החיקוי, **קוף אחרי בן-אדם**, את המיעוט בחשיבה ואת ההיסחפות אחר הרגש, מאפיינים שניתן לסכם כ"תופעת ה**עֲדָרִיּוֹת**". פעולת החיקוי נובעת בד"כ מתחושת הקנאה ומהרצון האנוכי שהכל יהיה שלי, כל חפץ השייך לזולת, וכל יכולת או כשרון שבהם ניחן הזולת, עד כדי עשיית שקר בנפשי שאני הבעלים של הכל. לכן, צורתה של האות **ק** מורכבת למעשה מהאותיות **כ** ו-**ן**, כאשר ה-**נו** הסופית מייצגת בין השאר, נפילה

לשאול תחתיות. חשוב גם לראות שהאות **ק'** היא היחידה מבין האותיות (שאינן סופיות), היורדת אל מתחת לשורה, "מתחת לרמה". הצירוף **כנ'** כמו בא לענות "אמן אוטומטי", על כל שיגיונות הציבור וגם מרמז, במשמעות **כך'**, ליצר החיקוי, הגלום ב-**כ** הדמיון => להידמות. בנוסף, מזכירה לנו האות **ק'** בצורתה מעין עוגן תקוע, שכמו מייצג התחפרות בעמדה וקיבעון במחשבה.

המעבר לאות הבאה, **הא**, כמו בא לסמל עליה רוחנית, עלייה בדרגה במעלות ה**קהל**. אות זו כבר מצויה כולה בתוך השורה ואינה חורגת ממנה. ניתן אולי להמשיל זאת לשינוי בראיית האדם את עצמו, מהגישה של אני במרכז, "אם אין אני לי, מי לי", להבנה המפוכחת של "וְכִשְׁאֲנִי לְעַצְמִי, מִה אֲנִי?". צורתה של האות **ה'** מורכבת מצירוף של האותיות **ד'** ו-**ה'** (הפוכה). אני אומר **די** לגשמיות, **די** ל-**לי**, ומתחיל לחשוב על היותי כלי לעשיית רצון הבורא, חלק מנשמה אחת גדולה, נשמת ישראל. ה**רוחניות** שמסמלת האות **הא**, כמו מרומזת בעובדה שהגייתה מחייבת "לעשות רוח", להוציא יותר אויר מאשר בהגיית אותיות אחרות.

ואז אנו עומדים בפני מעלה גבוהה יותר בסולם ה**קהל**, לעבור, ובעצם לעלות, אל האות **למד**. האות **ל'** מייצגת עלייה רוחנית, בהיותה האות היחידה הפורצת את השורה כלפי מעלה. יש כאן גם מעבר מחיצוניות, משולי הא"ב (האות **ק'** שבשמאלו והאות **ה'** שבימינו), לאות **ל'** שבלבו פנימה, עלייה רוחנית אל קו האמצע המקשר ומגשר בין שני הקצוות. מחד גיסא אומרים רבותינו, שעל כל אדם לחשוב ולהרגיש ש"לא נברא העולם כולו אלא בשבילי", ורצון הבורא בבריאת העולם אינו אלא להיטיב לנבראים. ומאידך, תפקידי הוא בקיום העולם על פי רצונו יתברך, וכאדם הראשון שנברא ביום השישי, חשוב לזכור את דברי חז"ל, כי בסדר הבריאה, "יתוש קדמך". כאן מתגלה כוחו של הציבור, לא כעדר הדוהר בשצף ללא אבחנה, אלא מכוח העובדה, שבכל מקום בו מצויים יחד לפחות עשרה מישראל (יש מניין), שם לדברי חז"ל, שורה השכינה וניתן לפעול במדרגה רוחנית גבוהה יותר.

האות **ל'** כמו מורכבת מצירוף של האות **כ'** הנושאת על גביה את האות **ו'** (בדומה לאות **ק'**, אך בהיפוך). ציבור הוא מעין אוסף של חלקים, שאם נחבר אותם זה לזה, בשום שכל או על פי מפרט טכני, נקבל "מכונה". על דרך משל, אפשר לראות בקהל מעין אוסף של נגנים וכלי נגינה המרוכזים במקום אחד. דא עקא, שחסר מישהו שינצח מלמעלה, מישהו המודע לכל הכלים והנגנים העומדים לרשותו, וברצונו וגם ביכולתו, להפעיל אותם כתזמורת אחת, שכל נגן וכלי שבה, יתרמו את חלקם. לשם כך דרוש כוח הציבור של האות **ו'**, ש**מ-ון** סופית נפולה (בתחתית האות **ק'**), כמו עלתה על גב האות **כ'** והפכה להיות **ו'** הציבור, המחברת את כולם ועושה מהם **כלל**. מזווית אחרת, ניתן לראות באות **ו'** המזדקרת לה מהשורה כלפי מעלה, מעין משושה (אנטנה בלע"ז). ובלשון הנביא יחזקאל "צִפָּה נִתְתִּידָ לְבִית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דְבַר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי", מישהו הקורא מלמעלה את התמונה בכללותה, את האמצעים העומדים לרשותו, את תנאי הדרך ואת היעדים המותווים בדרך (תווי הנגינה), והוא מנצח, מנחה, מוליך ומנהיג בבטחה את הקהל אל היעד, אל הארץ המובטחת, כאומר "מִמֶּנִּי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ".

כאשר הציבור מחובר ומלוכד ומצוי במצב של ה**קהל** מצד הקדושה, אזי האות **ל'** כמו מייצגת גם את האותיות **ה-ה-ה**, המרכיבות את שמו של הקב"ה וערכן המספרי מסתכם ב-26 = **כ"ז** = **ל'** (כ' ועל גבה ו'). כעת האות **ו'** משמשת גם כאנטנה להורדת אורות הקדושה אל ה"מקלטים" הרוחניים שבכל אחד מאיתנו. ומצד שני, ה**קהל**, גם הוא משמש כמשדר רב עוצמה המעלה כלפי מעלה את התפילה "המחוברת", לה תורם כל אחד מהמתפללים את קולו וחלקו. לדברי חז"ל, מי שהתפלל ביחידות ולא הצליח לכוון בתפילתו, אזי בהעדר "כנפיים" שיעלו אותה למעלה, תפילתו נשאר למטה, עד ל"שעת כושר", כאשר תזכה לקבל "טרמפ" ע"ג תפילה אחרת שיזכה לאומרה בכוונה. לעומת זאת, כאשר האדם מתפלל בציבור, אז גם אם לא כיוון בתפילתו, עדיין תפילתו תעלה באמצעות הכנפיים החזקות שנבנו בכוחו הרוחני של הציבור, עם כל התפילות שנאמרו באותו ציבור.

עתה נוכל להבין מהו את ההבדל הגדול שבין **ויקהל** משה, על דרך הקדושה, ובין **ויקהל** העם על אהרן, שמצד ההפוך. מקור ההבדל אינו בשימוש בבניין הפעיל לעומת בניין נפעל. בחטא העגל, וגם בהתקלויות אחרות שלא הסתיימו בטוב, נעשה שימוש במילת היחס **על**, **ויקהל** העם על אהרן. כדי להבין את ההבדל שביניהן, נסתייע בעוד שני שורשים אחים לשורש **ק.ה.ל**, השורשים **ב.ה.ל** ו-**ג.ה.ל**. שורש ה**היקהלות** הוא על בסיס של **בְּהֵלָה** של הציבור, שמוצא עצמו פתאום ללא ציר חזק ואמין שהוא יכול להתלכד מסביבו, ואז, אחוז **בְּהֵלָה** שהשתלטה עליו (**בהל-בעל**), הוא מפעיל לחץ ובא בדרישות שאין להם בסיס, ללא כל נכונות מצידו לשמוע או לקבל. **העם** אינו רואה באהרן שותף, אלא רואה את עצמו **מעליו**, כאומרים "אם יקבל דעתנו מוטב, ואם לאו, נדרוך עליו" (כפי ששפכו את דמו של חור, שסירב לבקשתם בראשונה). בפרשתנו לעומת זאת, כתוב **ויקהל** משה **את** **כל** עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". פירוש המילה **את** בלשון הקודש הוא **עם** (**אתי אתו** וכי"ב). כלומר שכוונתו של משה היא ל**נהל** את העדה, להנחות ולהדריך ציבור חלש ולא מלוכד, לחבר ולאחד **את** העם, מקצה אל קצה, מ-א' ועד ת'. המילה **כל** כמו רומזת על קירוב הקצוות המרוחקים - **את'** (האותיות **א' ו-ת'**), פנימה, לקרב אל האותיות **פ'ל'**, האותיות השכנות שבמרכז ה-א"ב, לקרב באהבה אל הלב, עד כדי הרגשת הנקודה המשותפת לכולם, הלב האחד הפועם בהם. הציבור של בני ישראל בינם לבין עצמם, לציבור, הוא צורך חיוני הנדרש קודם לחיבור בינם ובין הקב"ה ואף קודם לבניית המשכן.

דבר חסידות

הרבנים, ובעלי תורה (תלמידי חכמים) נקראים "עֲנֵי הַעֲדָה" ו"רֵאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל", וכשהראש הוא בריא, אזי גם הגוף בריא.

(מתוך "היום יום" – אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

100/11

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.